

Uzeto u cjelini može se slobodno reći da je simpozij ostvario svoj cilj kako na znanstvenom planu tako i na duhovno-kulturnom planu. A pošto će se radovi, pročitani na ovome znanstvenom skupu, objaviti, bit će to važan historiografski doprinos albanskoj historiografiji o problemima o kojima se tijekom 50 godišnje komunističke vladavine pisalo s pretežito ideoloških stajališta.

ZEF MIRDITA

Hrvatska na programu Europske fundacije za znanost

Hrvatska se, svjedoci smo, sporo približava tzv. europskim integracijama, za što možda i nisu uvijek odgovorni njezini politički čelnici. No ohrabrujuće je da je njezino približavanje Europi možda brže na znanstvenome nego na političkome području. Nije, međutim, uvijek poznato kakve se sve mogućnosti nude i koliko ima potencijalnih načina znanstvene suradnje na europskoj razini i koliko neiskorištenih potencijalnih financijskih izvora. Tu, pak, odgovornost nemamo na koga prebaciti.

Ovim izvješćem želim ukratko predstaviti Europsku fundaciju za znanost (*European Science Foundation* – ESF) i projekt u koji je uključen i autor ovoga izvješća, a preko njega i Hrvatski institut za povijest, čiji je djelatnik (što ne umanjuje potrebu da se Institut izravno uvrsti u ESF).

ESF je organizacija koja promiče znanstvenu izvrsnost na europskoj razini, a djeluje kao spojnica između svojih članica (fundacija, nacionalnih istraživačkih institucija i nacionalnih akademija znanosti i umjetnosti) i šire europske znanstvene zajednice. Organizacija se financira ponajprije od donacija organizacija-članica, koje se izračunavaju po formuli temeljenoj na bruto društvenom proizvodu (BDP) svake članice. Opseg i skriveni potencijal te izuzetne fundacije najbolje se može sagledati ako se istakne da ESF godišnje raspolaže sa 17 milijuna eura.

Iz kompleksne organizacijske strukture možda je dovoljno izdvojiti da ESF ima 5 Stalnih komisija (Standing Committees): medicinske znanosti, znanosti o životu i okolini, fizikalne i inženjerske znanosti, humanističke znanosti i socijalne znanosti.

Za nas je, dakako, najzanimljivije što se događa u području humanističkih znanosti. Ta komisija potiče međudisciplinarni pristup istraživanjima. Upravo je jedan od projekata te Komisije *The Occupation in Europe: the Impact of National Socialist and Fascist Rule* (Okupacija u Europi: posljedice vladavine nacionalsocijalizma i fašizma), a izvedba projekta povjerena je različitim institucijama koje, opet, pozivaju suradnike iz raznih drugih učilišta i istraživačkih središnjica. Izvedba toga općeg projekta zamišljena je preko 6 različitih tema: 1. Borba za ozakonjenje u političkom i kulturnom životu, 2. Ekonomije pod okupacijom, 3. Kontinuitet Crkava, 4. Strukturiranje svagdanjega života, 5. Masovne migracije, 6. Progon Židova i reakcije nevjernika.

Autor je jedini sudionik iz Hrvatske na temi Kontinuitet Crkava, koju vode prof. L. Gevers (Belgija) i prof. J. Th. M. Bank (Nizozemska), a, pokazalo se, jedini sudionik iz Hrvatske uopće. Na temi sudjeluju povjesničari iz mnogih europskih zemalja, a intencija voditelja bila je da “pokriju” jednako katolička, pravoslavna i islamska područja Europe. Naglasak je na istraživanju lokalnih crkava i vjerskih zajednica i njihova odnosa prema političkoj realnosti osvajanja, progona, terora, gladi, ideologije, izbjeglica, novih gospodara i sl.

Obrada teme kao i cjelokupna projekta zamišljeni su kao višegodišnji posao. Prvi obrisi spomenute teme pojavili su se na sastanku u Trentu (Italija) 2000. godine.

Priključio sam se projektu 2001. na sastanku koji je održan na Sveučilištu Leuven u istoimenome gradu. Sljedeći sastanak bio je u Ljubljani, a ove smo se godine sastali u glavnome gradu Poljske, Varšavi. Na sastanku u Varšavi sudjelovali su suradnici svih šest tema, tako da je to bio impozantan skup intelektualaca iz raznih krajeva Europe. Razlog sazivanja svih skupina na isto mjesto bio je ocjena dosada obavljena posla te sugestije za njegovo bolje dovršenje. Sljedeći skup naše skupine vjerojatno će biti Rim, a potom će se organizirati skup o pripremi konačne monografije o temi. U međuvremenu bi trebao biti objavljen jedan svezak u kojemu bi bili objavljeni radovi sudionika iz dosadašnjih sastanaka.

Dva prethodna sastanka na kojima sam sudjelovao bila su posvećena Crkvama u Drugome svjetskom ratu. Održao sam predavanja o odnosu nadbiskupa Stepinca i Katoličke crkve u Hrvatskoj prema nacionalsocijalizmu i fašizmu. Na sastanku u Varšavi održao sam predavanje o Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u vrijeme dolaska komunista na vlast. Sljedeća specifična tema naše skupine bit će organizacija vjerskoga života u župama u vrijeme ratnih zbivanja, gdje se očekuje prikaz različitih vidova zauzetosti kako župnika tako i vjerničkoga puka: pomaganje izgladnelih i prognanika, skrivanje progonjenih, propovjedanje na nedjeljnim misama, život u župama, specifične pobožnosti i sl.

Ne treba posebno isticati važnost takvih skupova. No treba isticati pre malu iskorištenost takvih prigoda s naše strane. Kad sam 2001. godine sudjelovao na skupu koji se održavao u Leuvenu, mapa znanstvene Europe u brošuri o ESF-u imala je u sebi mrlju (prostor označen drukčijom bojom) u kojoj je bila uključena i Hrvatska. Pitao sam neke čelne ljude te velike institucije zašto Hrvatska nije uključena u prostor s kojim ESF surađuje. Odgovorili su mi da nisu (još) našli partnera. Prenio sam to iskustvu nekima nakon povratka. Ne znam čijom zaslugom, ali u novoj brošuri Hrvatska je uključena u Europu Europske fundacije za znanost. Institucija koja je navedena kao organizacija-članica iz Hrvatske je Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti. To je, dakako, dobro. No nije dobro da u Upravnom vijeću u kojem je i Hrvatska nije naznačena osoba koja predstavlja Hrvatsku na njemu, nego je samo uz Hrvatsku naznačeno "nn" umjesto imena osobe. Što tek reći o broju institucija koje su zastupljene u ESF-u? Ne čudi da Francuska sudjeluje sa 6, Njemačka s 4 ili Velika Britanija s čak 9 institucija, ali mala Danska sudjeluje s 8 institucija, a i Slovenija s 2. Dakako, da članstvo u ESF-u košta. Čovjek se, međutim, pita kako to da novac koji je u Ministarstvu znanosti namijenjen za međunarodnu znanstvenu suradnju navodno ostao nepotrošen nije dat Hrvatskome institutu za povijest kao članarina za ESF? Možda bi se moglo postaviti još poneko pitanje, ali je ipak korisnije nešto učiniti.

JURE KRIŠTO